

UOT: 338.43, 338.434

İNNOVASİYALI İNKİŞAFIN İNVESTİSİYA TƏMİNATI: AQRAR-SƏNAYE SAHƏLƏRİNİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Fuad Maarif oğlu İbrahimov, i.ü.f.d.

*“Sosial-iqtisadi və Ekoloji Tədqiqatlar Mərkəzi”
İctimai Birliyinin iqtisadi məsələlər üzrə eksperti
e-mail: fuadibrahim@mail.ru*

Xülasə

Innovasiyalı inkişafın investisiya təminatı iqtisadi fəaliyyət subyektlərinin rəqabət qabiliyyətini şərtləndirən əsas amillərdəndir. Aqrar-sənaye sahələrində bu təminat sisteminin həlledici rolu ərzaq təhlükəsizliyi aspektində özünü daha aşkar göstərir. Məqalədə aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının xüsusiyyətləri və həmin təminatın yaxşılaşdırılması istiqamətləri göstərilmişdir.

Həmçinin innovasiyalı inkişafın investisiya təminatına dövlət dəstəyi mexanizminə münasibət bildirilmiş, haqqında danışılan sahələrdə onların tətbiqi xüsusiyyətləri açıqlanmış, rəqəmsal mühitin və bilik amilinin aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatına təsirləri qiymətləndirilmişdir.

Eləcə də Azərbaycanada innovasiyalı aqrar-sənaye fəaliyyətinin investisiyalaşdırılması məsələlərinə baxılmışdır.

***Açar sözlər:** aqrar-sənaye sahələri, innovasiyalı inkişaf, investisiya təminatı, dövlət dəstəyi, bilik, rəqəmsal mühit.*

Giriş

İnnovasiya yeni əsrdə dinamik və dayanıqlı inkişafın həlledici amilinə çevrilmişdir. Bəşəriyyət üçün taleyüklü olan ərzaq probleminin həllində innovasiyalı inkişaf və onun investisiya təminatı məsələləri aqrar-sənaye sahələrinin funksional təyinatı baxımından səmərəliliyində aparıcı rola malikdir. Aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının mənbələrinin artırılması, dövlətin tənzimləyici təsirlərinin optimallaşdırılması, rəqəmsal mühitin bu baxımdan yaratdığı üstünlüklərdən yararlanma məsələləri kifayət qədər aktual olsa da, kompleks şəkildə demək olar ki, tədqiq olunmamışdır. Odur ki, innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının aqrar-sənaye sahələrinin xüsusiyyətlərinin aydınlaşdırılması məsələlərinin aktual olduğunu söyləmək olar. Məqalənin yazılmasında da məqsəd aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının xüsusiyyətlərini müəyyən etməkdir.

Innovasiyalı inkişafın investisiya tələbatı və investisiya təminatı

Innovasiyalı fəaliyyətin investisiya təminatı onun investisiya cəlbediciliyi ilə əlaqədar olsa da, əhəmiyyətli dərəcədə sahənin inkişaf prioritetləri ilə bağlıdır. Bu baxımdan əhalini ərzaq və digər aqro-əmal məhsulları ilə təmin etmək məqsədi ilə fəaliyyət göstərən müxtəlif aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın maliyyə təminatı fərqli aktuallığa malik ola bilər. Ayrı-ayrı ölkələrdə və fərqli inkişaf mərhələlərində bu fərqlər müxtəlif olsa da, aqrar-sənaye sahələrinin ərzaq təhlükəsizliyinə yönəlik fəaliyyəti daha mühüm və onun maliyyələşdirilməsi məsələləri daha aktual hesab edilir.

Aqrar-ərzaq sektorunun investisiyaya tələbatı ümumilikdə aqrar sahəyə nisbətən kəmiyyətə qiymətləndirilmə baxımından daha real imkanlara malikdir. Deyək ki, insanların müxtəlif ərzaq məhsullarına tələbatını onların müxtəlif paltarlara olan tələbatından daha asan hesablamaq olur. Şərhlənən cəhət aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının xüsusiyyətlərindən biri hesab edilə bilər. Qlobal miqyasda əhalinin ərzaqla təmin edilməsi üçün tələb olunan investisiyanın həcmi baxımından müvafiq beynəlxalq təşkilatların hesablamalarına əsaslanan bu mövqe maraqlıdır: “2030-cu ilə qədər yoxsulluq və aclığa son qoymaq üçün dünyanın hər il əlavə 265 milyard dollar investisiyaya ehtiyacı var. Bunun 140 milyard dolları kənd təsərrüfatına yönəldilməlidir” [6].

Aqrar iqtisadiyyatda qeyri-müəyyənlik və risk amilləri arasında kifayət qədər sıx korrelyasiya asılılığı müşahidə edilir. Digər tərəfdən aqrar sahədə daha innovasiyalı inkişaf riskli fəaliyyət tələb edir və bu səbəbdən banklar burada innovasiyalı inkişaf layihələrinə vəsait ayırmaqdan çəkinirlər. Tədqiqatlarda göstəriləni kimi, “banklar çox vaxt innovasiya layihəsinin maliyyələşdirilməsindən qeyri-müəyyənlik səviyyəsinin yüksək və mənfəətin nisbətən az olması səbəbindən imtina edirlər. Belə ki, innovasiya layihəsini maliyyələşdirmək üçün xüsusi maliyyə resurslarının olmaması, əlverişsiz kredit şərtləri və nəhayət, layihənin özünüödəmə dövrünün uzun olması onlara investisiya qoyuluşlarını bir çox firmalar üçün baha və sərfəsiz edir” [14].

Digər və heç də az əhəmiyyətli olmayan məqam kənd ərazilərində əhalinin gəlirlərinin nisbətən az olması və həmin ərazilərdə investisiya fəallığının təşviqinin qlobal miqyasda inkişafın inklüzivliyi və dayanıqlığına ciddi töhfə verə biləcəyi ehtimalının yüksək olmasıdır. “Dünyadakı yoxsulların dördü üçü kənd yerlərində yaşayır və əhəmiyyətli dərəcədə kənd təsərrüfatından asılıdır. Bundan əlavə, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə insanların əksəriyyətinin dolanışıqı kənd təsərrüfatı, xüsusən də kiçik fermer təsərrüfatı ilə bağlıdır. Bu sektorda investisiyaları stimullaşdırmaq və innovasiyaları dəstəkləməklə inklüziv inkişafı təşviq edir, tərəfdaş ölkələrimizə insanlarını daha yaxşı qidalandıрмаğa, habelə öz təbii ehtiyatlarını qorumağa kömək edirik” [8].

Aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının özünəməxsusluğunu şərtləndirən digər xüsusiyyət investorların aqrar sahəyə marağının arzu edilən səviyyədə olmaması ilə əlaqədardır. Belə vəziyyəti şərtləndirən amillər qismində ilk növbədə aqrar sahənin təbii-iqlim amillərindən güclü asılılığı ilə şərtlənən yüksək risklilik, sahələrarası mübadilədə qiymət disparitetinin mövcudluğu, istehsal dövrünün uzunluğu və s. qeyd olunur. Aqrar sahəyə investorların marağını qismən azaldan belə amillər bu və ya digər dərəcədə aqro-əmal sahələrinə də təsirsiz qalmır. Odur ki, aqrar-sənaye sahələrində, xüsusilə kənd təsərrüfatında innovasiyalı fəaliyyət üçün zəruri olan vasitələrlə və investisiya ilə təminatda çətinliklər yaranır. Həmin çətinliklərlə kiçik fermerlər daha çox qarşılaşırlar. BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) məsul əməkdaşının G20

sammitində etdiyi çıxışda qeyd olunduğu kimi, “inkişaf etməkdə olan ölkələrdə kiçik fermerlərin çox vaxt resurslara, texnologiyalara və bazarlara çıxışı məhduddur. Fermerlərin İKT-nin təqdim etdiyi imkanlardan tam istifadə etməsi üçün rəqəmsal texnologiyalara xüsusi çıxışının təmin edilməsi, onun potensialının inkişafının təşviqi və innovasiyalı fəaliyyət təcrübəsi mübadiləsinin asanlaşdırılması vacibdir” [9].

Aqrar-sənaye sahələrində, o cümlədən aqrar sahədə investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi və kreditləşdirilməsi mənbələrinin genişləndirilməsi zərurəti həmin mənbələr arasında seçim məsələsini aktuallaşdırır. Belə bir fikir maraq doğurur ki, “kənd təsərrüfatında əsas kapitalla investisiyaların həcmi, strukturu və onlardan istifadə səmərəliliyinin sahənin innovasiyalı inkişafında yeri və rolu əhəmiyyətli dərəcədə həmin vəsaitlərin mənbələrinin və inkişafa investisiya dəstəyinin formalarının seçimindən asılıdır” [12]. Haqqında danışılan sahələrdə innovasiyalı fəaliyyətə investisiya dəstəyi mexanizminin təkmilləşdirilməsi zamanı dayanıqlı inkişaf meyarları ön planda olmalıdır.

İnnovasiyalı inkişafın investisiya təminatı prosesində xüsusilə aqrar-sənaye sahələrində iqtisadi fəaliyyət subyektləri iqtisadi və institusional xarakterli ciddi problemlərlə qarşılaşırlar. Qlobal iqlim dəyişmələri və “Covid 19” pandemiyası haqqında danışılan vəziyyəti bir qədər də çətinləşdirmişdir. Aqrar-sənaye sahələrində qlobal iqlim dəyişmələrinin hətta yaxın perspektivə təsirləri belə arzu edilən səviyyədə tədqiq olunmayıb. Aparılan araşdırmalar isə qlobal iqlim dəyişmələri ilə şərtlənən risklərin idarə edilməsinə həsr olunub və verilənlərin qeyri-reprezentativliyi səbəbindən yanaşmaların konkretləşməsinə imkan yaratmır. Müraciət edilən və digər mənbələrdən əldə olunan nəticələr belə deməyə müəyyən əsas verir ki, aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatı sistemində risklərin idarə edilməsinə indiyə qədər istifadə olunan yanaşmalarla kifayətlənmək məqsədəuyğun deyil.

İnnovasiyalı inkişafın investisiya təminatına dövlət dəstəyi

Aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatı sisteminin özünəməxsusluğu bu sistemə dövlətin tənzimləyici tədbirlər kompleksinə xüsusi yanaşmalarını zəruri edir. Sahəyə dövlət dəstəyinin innovasiyalı inkişaf tələbləri baxımından kifayət qədər yüksək olmadığı və həmin dəstək prosesində təhrif ehtimalının yüksək olduğu barədə fikirlərə rast gəlinir. İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının ticarət və kənd təsərrüfatı üzrə direktorunun fikrincə, “dünyada kənd təsərrüfatına ayrılan büdcə dəstəyinin yalnız altı dollardan biri məhsuldarlığın davamlı artmasına və kənd təsərrüfatının dayanıqlığına təsirli töhfə verir. Dəstəyin böyük hissəsi ərzaq sistemlərinin yaxşılaşdırılması baxımından təsirsizdir ya da hətta zərərli. “COVID 19” pandemiyasından çıxdıqdan sonra hökumətlər kənd təsərrüfatı innovasiyalarını sahəyə dəstəyin mərkəzi elementinə çevirməlidirlər” [7]. Aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafa dövlət dəstəyi tədbirlərinin aşağı səmərəliliyinin həmin təsirlərin gözlənilən səviyyəsindən az olması onların reallaşdırılması mexanizminin əsaslı surətdə təkmilləşdirilməsi məsələlərini aktuallaşdırır.

İnnovasiyalı inkişafın investisiya təminatının haqqında danışılan sahələrdə yaxşılaşdırılması imkanları müvafiq stimullaşdırıcı tədbirlər kompleksi daxilində daha səmərəlidir. Bu baxımdan aşağıdakı mənbədə bildirilən mövqe, zənnimizcə, kifayət qədər diqqətəlayiqdir. “İnvestisiya təminatı və innovasiyalı inkişafın başlanğıc vəziyyətinin yaxşılaşdırılması investisiyaların cəlb edilməsi, insan kapitalına daha çox vəsait qoyuluşu, elmi işçilərin maaşlarının artırılması kimi stimullar kompleksi,

xarici investisiyalar axınının artması, müəssisələrə maddi dövlət dəstəyinin göstərilməsi və onlara daha əlverişli şərtlərlə kredit verilməsi və s. sayəsində mümkündür” [11, s. 878].

Aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatı sisteminə dövlət dəstəyinin, xarici təcrübədən göründüyü kimi, hazırda səmərəli hesab edilən formalarından biri dövlət - özəl bölmə tərəfdaşlığıdır. Dövlət və özəl bölmə tərəfdaşlığı innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının o cümlədən aqrar-sənaye sahələrində yaxşılaşdırılmasında mühüm rol oynamaq iqtidarındadır. Həmin tərəfdaşlığın arzuolunan nəticələr verməsi üçün müvafiq normativ-hüquqi bazanın innovasiyalı inkişaf tələblərinə mütəmadi olaraq uyğunlaşdırılması məqsədəuyğun hesab edilir. Zənnimizcə, dövlət - özəl bölmə tərəfdaşlığı aqrar sahədə innovasiyalı inkişafın investisiyalaşmasında özünü doğruldan ən mühüm vasitələrdən biri kimi daha böyük perspektivlərə malikdir.

Innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının səmərəliliyinin yüksəldilməsi baxımından dövlət və özəl bölmə tərəfdaşlığının həyata keçirilməsi halında “dövlət kapitalının rolu təkcə innovasiyalı fəaliyyətin vəsaitlə təmin edilməsindən daha çox dövlət və bələdiyyə zəmanətlərinin verilməsi, faiz dərəcələrinin subsidiyalaşdırılması, habelə innovasiya infrastrukturunun yaradılmasında ifadə olunmalıdır” [15, s. 22-23] fikri ilə razılaşmamaq mümkün deyildir.

Innovasiyalı inkişafın investisiya təminatında müvafiq fondlardan istifadə təcrübəsi kifayət qədər geniş yayılmışdır. “Bir çox ölkələrdə aqrar sahənin innovasiyalı inkişaf təcrübəsində maliyyə qrantlarından istifadədən innovasiya fondlarından istifadəyə keçid baş verir. Onlar investisiya qoyuluşları üçün stimullar və resurslar, habelə investorlarla yenilikçilər, istehsalçılar, sahibkarlar və dövlət qurumları arasında əməkdaşlığı təmin etmək üçün istifadə olunur. İnnovasiya fondları müraciət edənlərin təkliflərinin məqbuluğunun, aktuallığının və keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi sistemi əsasında məqsədli müraciət edənlərə qrantlar ayırır” [13].

İnkişaf edən ölkələrdə innovasiya fondlarının fəaliyyətində müəyyən çətinliklər də meydana gəlir. Postsovet məkanı ölkələrində, o cümlədən Rusiya Federasiyasında “innovasiyaları maliyyələşdirən mövcud dövlət fondları öz fəaliyyətlərini əsasən kiçik və orta biznesdə cəmləşdirir. Belə fondların fəaliyyəti bir sıra, o cümlədən qanunvericilik və tənzimləyici xarakterli maneələrlə rastlaşır” [4]. Həmin maneələrin aradan qaldırılması innovasiyalı fəaliyyətin iqtisadi və maliyyə tənzimlənməsi məsələlərinə vahid verilənlər bazasına əsaslanan elmi yanaşma tələb edir.

Rəqəmsal mühit və bilik amili

Aqrar sahədə innovasiya sistemləri təşəkkül mərhələsindədir. Bu istiqamətdə az-çox dərəcədə kompleks hesab edilə bilən araşdırmalar kifayət qədər deyildir. Odur ki, həmin istiqamətdə atılmış hər hansı əsaslı addım, diqqəti cəlb edir. Bu baxımdan Dünya Bankının elmi araşdırmalara əsaslanan və sonrakı tədqiqatlar üçün metodik vəsait ola biləcək “Kənd təsərrüfatında innovasiya sistemləri” mövzusunda məcmuəsi maraq doğurur [16].

İqtisadiyyatın rəqəmsal sektorunun intensiv inkişafı və bilik amilinin rolunun sürətlə artması investorların aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı fəaliyyətə marağını artırmağa bilər. Bu məqsədlə “kənd təsərrüfatının inkişafının iqtisadi artım və yoxsulluğun azaldılması mənbəyi kimi potensial rolunu yerinə yetirməsi üçün o, daim bilik və innovasiyalar hesabına yenilənməlidir. Resursları innovatorların ixtiyarına vermək və istehsalçıları, kənd təsərrüfatı xidmət təminatçıları və sahibkarları yeni metod və texnologiyaların işlənilməsinə hazırlanması və tətbiqi sahəsində əməkdaşlığa

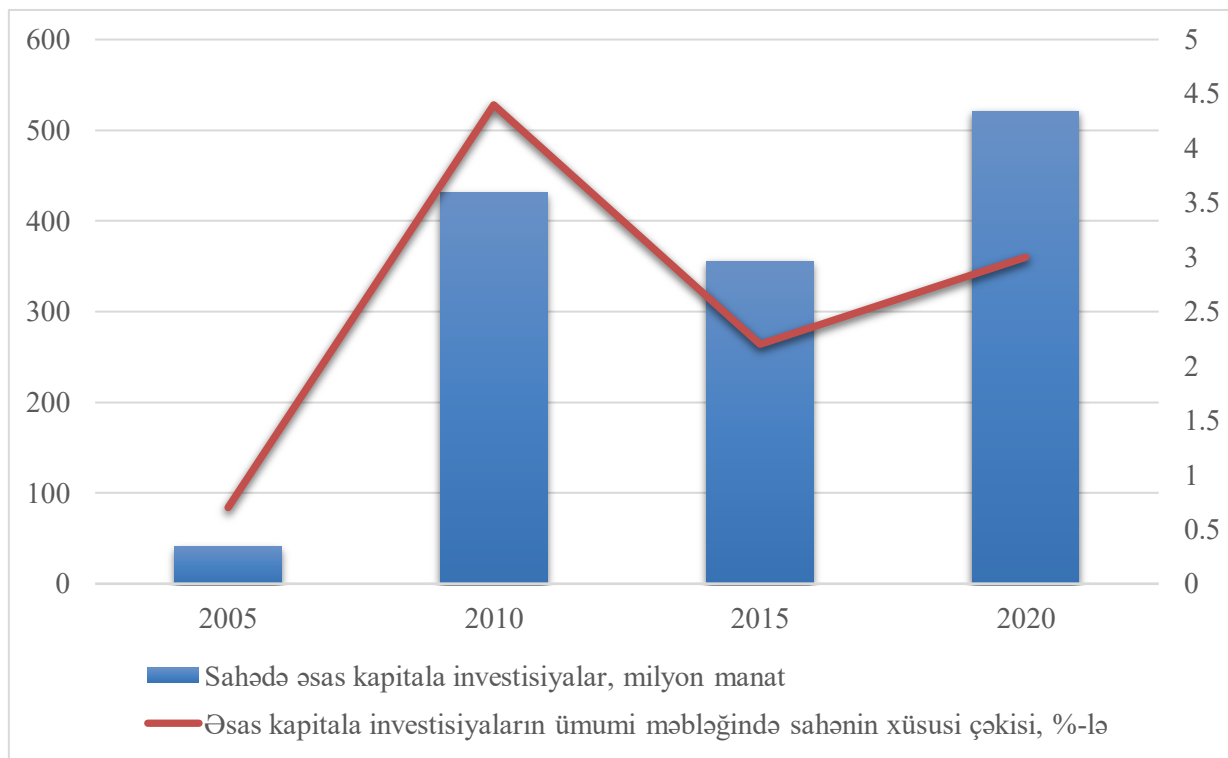
fəal surətdə həvəsləndirmək aqrar bilikləri generasiya edən təsisatlar üçün prioritet olmalıdır” [13]. Haqqında danışılan prioritetlərin reallaşdırılması yüksək ehtimalla onların iqtisadi məqsədəuyğunluq tələblərinə münasibliyi, o cümlədən iqtisadi subyektlərin rəqabət qabiliyyətinə təsiri dərəcəsindən asılı olacaqdır.

Hal-hazırda innovasiya fondlarına müraciət edən aqrar istehsal və emal subyektlərinin təkliflərinin məqbulğunun, aktuallığının və keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi sisteminin səmərəliliyinin şəffaflyq şəraitində fəaliyyəti üçün də rəqəmsal mühit real imkanlar açır. Həmin imkanların gerçəkləşdirilməsi Böyük verilənlər, Virtual reallyq və bu kimi bir sıra digər rəqəmsal texnologiyaların fəal tətbiqi sayəsində mümkündür.

Azərbaycanda innovasiyalı aqrar-sənaye fəaliyyətinin investisiyalaşdırılması vəziyyəti və imkanlar

Azərbaycanda 2005-2020-ci illər ərzində kənd təsərrüfatına yönəldilən investisiyalar bəzi tərəddüdlərlə müsbət dinamikaya malik olmuşdur. Sahənin ümumilikdə iqtisadiyyatda əsas kapitalla investisiyalarda xüsusi çəkisinin dinamikasında da tərəddüdlər olmuş, bununla belə təhlil dövründə kifayət qədər əhəmiyyətli artım baş vermişdir (*Şəkil 1*).

Şəkil 1. Azərbaycanın kənd təsərrüfatında əsas kapitalla investisiyaların həcmi və payının dinamikası

	2005	2010	2015	2020
Aqrar sahədə əsas kapitalla investisiyalar, milyon manat	40,7	431,0	355,4	520,6
Əsas kapitalla ümumi investisiyalarda sahənin payı, %-lə	0,7	4,4	2,2	3,0

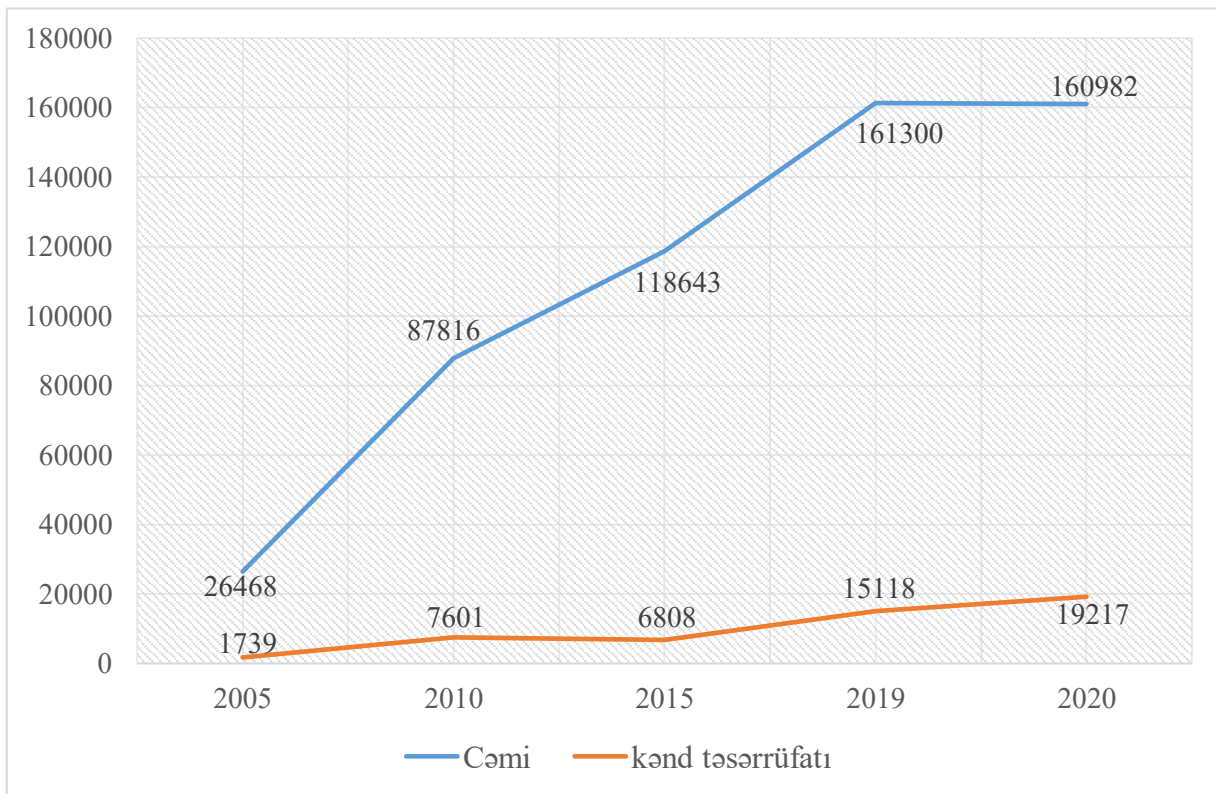
Mənbə: [1].

Son dövrlərdə aqrar-sənaye sahələrində ekoloji təmiz ərzaq və kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalını artırmaq məsələlərinə diqqət güclənir. Belə ki, “ölkəmizdə sertifikatlı üzvi məhsullar istehsal edilir, əsasən Avropa ölkələrinə və ABŞ-a satılır. Üzvi nar məhsulları, meyvə şirələri, müalicəvi və ətirli bitkilər, fındıq əsasən ixrac bazarlarına yönəldilir. Bütün dünyada ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı torpaqları kimi tanınan torpaqlarda Azərbaycanın payı 0,05, Asiya qitəsində isə 0,216 faiz təşkil edir” [5].

Seleksiya işinin xalq seleksiyasından bəhrələnməklə istisnasız olaraq elmi əsasda aparılması haqqında danışılan sahələrdə innovasiyalı inkişaf baxımından həlledici əhəmiyyətə malikdir. Ölkədə 2015-2020-ci illərdə kənd təsərrüfatında dövlət reyestrinə daxil edilmiş yeni bitkilərin sayı artaraq 14-dən 21-ə çatmış, bununla belə kənd təsərrüfatı bitkilərinin sınaq üçün təqdim olunmuş sortları və hibridlərinin sayı demək olar ki, dəyişməz qalmışdır (20-yə yaxın). Kənd təsərrüfatı üzrə alınmış patentlərin sayı isə təhlil dövründə artaraq 4-dən 22-yə çatmışdır.

Aqrar sahədə tədqiqat və işləmələrə çəkilən daxili cari xərclər 2005-2020-ci illər ərzində 11 dəfə artsa da, təhlil dövrünün sonuna bu məqsədlə ayrılan vəsaitin (19,2 milyon manat) kifayət qədər yüksək olduğunu demək mümkün deyildir (*Şəkil 2*).

Şəkil 2. Aqrar sahədə tədqiqat və işləmələrə çəkilən daxili cari xərclər, min manat

Mənbə: Müəllif tərəfindən hazırlanmışdır (ilkin mənbə [3]).

Azərbaycan sənayesinin qida məhsulları və içki istehsalı sahələrində əsas kapitalla investisiyaların dinamikasına baxış onun məbləğində 2015-2020-ci illər ərzində davamlı artım baş verdiyini söyləməyə imkan verir (*Cədvəl*). Bununla belə, həmin sahələrdə texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclərin dinamikasının təhlili hər hansı davamlı bir meyil müşahidə etməyə imkan vermir.

Cədvəl. Azərbaycanın sənayesinin bəzi aqro-əmal sahələrində əsas kapitala investisiyalar və texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclər

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Əsas kapitala investisiyalar, milyon manat:						
- qida məhsulları istehsalı	87,9	63,6	125,5	196,6	140,4	225,1
- içki istehsalı	23,7	4,1	26,9	39,3	21,3	39,4
Texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclər, min manat:						
- qida məhsulları istehsalı	-	-	81.5	338	208,7	8667
- içki istehsalı	12792,0	1911,0	151.0	-	642,0	-

Mənbə: Müəllif tərəfindən hazırlanmışdır (mənbə [2]).

Bir məsələni xüsusi olaraq qeyd etməyi məqsəduyğun hesab edirik. Unutmaq olmaz ki, “innovasiyalar investisiya qoyuluşlarının əsasını təşkil edir, innovasiya olmadan kapital qoyuluşu səmərəsiz ola bilər, rəqabət qabiliyyəti olmayan məhsulların istehsalının uzanmasına səbəb ola bilər. Eyni zamanda innovasiyaların tətbiqinin konkret məqamları təkcə modernləşdirmə və texnoloji inkişaf üçün prioritet sahələrin siyahısı ilə deyil, həm də multiplikator effektinin məntiqi ilə müəyyən edilməlidir” [4]. Konkret halda bu mənbədə göstəriləyi kimi, modernləşdirmə və texnoloji inkişaf üçün prioritet sahələrin multiplikator effektinin məntiqi ilə müəyyən edilməsi onu nəzərdə tutur ki, ilk növbədə inkişafı iqtisadiyyatın digər sahələrinin məhsullarına maksimum məcmu tələbi yaratmağa qadir olan obyektlərdə əsas kapitala investisiya qoyulmalıdır.

Müraciət edilən mənbədəki mövqe ilə razılaşmaqla bildirmək istəyirik ki, sadalanan tədbirlər, bir-birinə alternativ deyil və onların birgə reallaşdırılması imkanları həmişə diqqət mərkəzində olmalıdır.

Nəticə

Aqrar-sənaye sahələrində innovasiyalı inkişafın investisiya təminatının yaxşılaşdırılması imkanlarının genişləndirilməsi müvafiq stimullaşdırıcı tədbirlər kompleksinin reallaşdırılması ilə bağlıdır. Bu istiqamətdə insan kapitalına daha çox vəsait qoyuluşu, innovasiya fəaliyyəti sahəsində əməyin daha güclü stimullaşdırılması, habelə müəssisələrə maddi dövlət dəstəyinin göstərilməsi və onlara daha əlverişli şərtlərlə kredit verilməsi məqsəduyğundur. İnnovativ inkişafın sürətləndirilməsi baxımından aqrar sənaye sektoruna xarici investisiya axınının artması üçün əlverişli şəraitin formalaşdırılması da önəmlidir. Eyni zamanda risklər və borc öhdəliklərinin optimal idarə edilməsi, investisiya strategiyasının reallaşdırılması üçün sığorta alətlərindən fəal istifadə və maliyyə zamanəti sisteminin təkmilləşdirilməsi məsələlərinin həlli xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bunlarla yanaşı, hazırda kiçik fermerlərin rəqəmsal texnologiyalara çıxışının asanlaşdırılması üçün innovasiyalı fəaliyyət üzrə təcrübə mübadiləsinin genişləndirilməsi vacibdir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı, Bakı, 2015, s. 52, 56; Azərbaycanın kənd təsərrüfatı, Bakı, 2021, s. 55, 56.
2. Azərbaycanın sənayesi. 2017, s. 66-67, s. 93; Azərbaycanın sənayesi. Bakı, 2021, s. 97, s. 104.
3. Azərbaycanca Təhsil, Elm və Mədəniyyət, Bakı, 2021, s. 356.
4. Антипин Д.А. Инвестиционное обеспечение инновационной деятельности в РФ: проблемы и пути решения. Вестник Иркутского государственного технического университета, 2012. <https://cyberleninka.ru/article/n/investitsionnoe-obespechenie-innovatsionnoy-deyatelnosti-v-rf-problemy-i-puti-resheniya>
5. Əliyev E. Ekoloji təmiz məhsul - insanlar üçün sağlamlıq, dövlət üçün gəlir. "Azərbaycan qəzeti". 2 aprel 2022.
6. Francine Picard, Emma Jessie, McGhie and Carin Smaller (2017). More and Better Investments Are Needed in Agriculture and Food Systems. What can parliamentarians do about it? <https://www.iisd.org/story/better-investments-in-agriculture-and-food>
7. Government support to agriculture is low on innovation, high on distortions. 22/06/2021. <https://www.oecd.org/newsroom/government-support-to-agriculture-is-low-on-innovation-high-on-distortions.htm>
8. Investing in sustainable agriculture and food systems. https://ec.europa.eu/international-partnerships/topics/investing-sustainable-agriculture-and-food-systems_en
9. Investment in agricultural innovation needed to fight poverty and hunger. 2016 <https://www.fao.org/news/story/en/item/417344/icode2022>
10. Кузьминых Н.А. Инвестиционное обеспечение инновационной деятельности. Интеллект. Инновации. Инвестиции. №2,2012, с. 81-85.
11. Natalia Germanjuk. Investments in the development of innovative management in the company. September 2018. *Baltic Journal of Economic Studies* 4(4):87-92. DOI:10.30525/2256-0742/2018-4-4-87-92
12. Ozerova M.G., Sharopatova A.V. Investment support for the development of agriculture in the region/ March 2021/ IOP Conference Series Earth and Environmental Science 677(2):022082/ DOI:10.1088/1755-1315/677/2/022082, s. 1/6.
13. Rajalahti Riikka; Larson Gunnar. 2011. Agricultural Innovation Funds. Agricultural and Rural Development Notes; No. 55. Washington, DC: World Bank. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/9453> License: CC BY 3.0 IGO.
14. Распопова М.А. Потребность в инвестициях в инновационное развитие и их эффективность. Вестник Саратовского государственного технического университета. 2006
15. Шевелев А.А. Инвестиционное обеспечение инновационной деятельности на основе частного капитала. Автореф... дисс. к.э.н. 08.00.05, Белгород, 2012. 25 с.
16. World Bank. 2012. Agricultural Innovation Systems: An Investment Sourcebook. Agricultural and Rural Development. World Bank. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2247> License: CC BY 3.0 IGO

Ph.D., F.M. Ibrahimov

Economic issues expert of the Center for Socio-Economic and Ecological Research Public Union

Investment support for innovative development: features of agro-industrial sectors

Abstract

Investment support for innovative development is one of the main factors determining the competitiveness of economic entities. The decisive role of this supply system in the agro-industrial sector is more pronounced in terms of food security.

The article reveals the features of investment support for innovative development in the agro-industrial sectors, shows ways to improve this provision. The attitude to the mechanism of state support of investment support for innovative development is expressed, as well as the features of their application in these areas. The influence of the digital environment and the knowledge factor on the provision of investments in the innovative development of the agro-industrial complex is assessed. Issues of investing in innovative agro-industrial activities in Azerbaijan were considered.

Keywords: *agro-industrial sectors, innovative development, investment support, state support, knowledge, digital environment.*

Д.ф.э.н., Ф.М. Ибрагимов

Эксперт по экономическим вопросам Общественного объединения
«Центр социально-экономических и экологических исследований»

Инвестиционное обеспечение инновационного развития: особенности агропромышленных отраслей

Резюме

Инвестиционная поддержка инновационного развития является одним из основных факторов, определяющих конкурентоспособность хозяйствующих субъектов. Решающая роль этой системы обеспечения в агропромышленном секторе более выражена с точки зрения продовольственной безопасности.

В статье раскрыты особенности инвестиционной поддержки инновационного развития в агропромышленных отраслях, показаны пути совершенствования этого обеспечения. Выражено отношение к механизму государственной поддержки инвестиционной поддержки инновационного развития, а также озвучены особенности их применения в указанных сферах. Оценено влияние цифровой среды и фактора знаний на обеспечение инвестиций в инновационное развитие агропромышленного сектора. Были рассмотрены вопросы инвестирования в инновационную агропромышленную деятельность в Азербайджане.

Ключевые слова: *агропромышленные отрасли, инновационное развитие, инвестиционное обеспечение, государственная поддержка, знания, цифровая среда.*